

Zeló pogrěšam tudi v paradigmah naglasaka. Kajti ako nam postane danes ali jutri, kakor se nadjamo, slovenščina v svojih mejah jezik parlamentarni, to moramo gledati, da se koliko je mogoče tudi zjedimo v naglasu. Zato velím pri tej priliki, da bi morda prav bilo, da se v imperativu in sem ter tje odrečemo tudi v indikativu gorénskega naglaševanja, ter da v imperativu ostane naglas skoz in skoz na deblu. Torej na pr. molčím - íš - í - íva - íta - ímo - íte - íjo ali - é v indikativu, ne pa v dvojini molčítà - ivà in v množini molčímò - itè - ijò; v imperativu pa: mólči - íva - íta - ímo - íte, a ne (mólči) - molčíva - íta - ímo - íte. Tako se, kakor predlažem izgovarjati, če se ne motim, govori sáj na Štajarskem, to zahtéva od nas sloga s Hrvati in tudi s Čehi. Kaj pisec té razprave o tem misli, ne vém, ker piše brez naglaskov.

Str. 17. „pletila“; ta oblik namésti pletla ali plela vendar-le mislim ní nikjer v navadi. Kar se govori na isti strani o korenini id in deležniku šel, nisem z g. pisecem jednakih misli. Po mojem mnénju ní id korenina, ampak i, cf. lat. i-re in grški i-évai; kajti da je id korenina, moral bi biti infinitiv isti a ne iti, kakor je na pr. od préd — présti. Id je po vsem drug glagol, kakor šel (cf. ném.: bin, ist, seid, war). Jaz sem mnénja tistih, ki trdijo, da je šel postal iz korenine šed (шѣд); kajti prvotni soglasnik h se je premenil samo zavoljo mehkega ploglasnika ѣ v š. D je pa pred l tako izpadel kakor v besedi jel nam. jedel, pal nam. padel, prel nam. predel itd. Torej je šed tudi prav lahko korenina ne samo deležniku šel, ampak tudi besédam hod, hoditi, hoja. Cf. počí-jem, pokoj, upokojiti; gnji-jem (s nj) gnoj, gnojím, in (hrv.) uží-jem (z ž), u-goj, gojiti (Mast — másten).

Str. 18. „Trpna oblika. Sedanji čas: sem tepen, sem vržen itd.“ Jaz mislim, da se sedanji čas glagola sem, si itd. smé jemati sploh samo z deležniki preteklega časa nedovršnih glagolov za praesens, z deležniki dovršnih pa le za tako imenovani perfectum logicum (= perfect. v grščini). Po tem takem je tepen sem, vojen sem itd. praesens, a vržen sem, potolčen sem, pregnan sem itd. perfectum logicum. — „osramoten.“ — I, ki je izpadel v osnovi osramoti pred en, zahtéva, da se t omehča v č, torej osramočen (kakor pozlačen) nam. osramoti-en (-tjen). Toliko „o slovenskem glagolu.“ Zdaj pa še katero „o slovenski sklanji“ (progr. 1867). Govori se tu za kratkim vodom najprej o sklanji imenski, potlej o zaimenski, a nazadnje o sestavljeni. V vvodu nam razjasnjuje pisec pritikle pojedinih padežev ali sklonila iz jezika Sanskrškega; ali oblikov rakah (= ih), rakam (= om), letama (= oma), jele-nami, peresami itd. Sanskrščini za voljo vendar le ne bomo pisali. Tukaj se bo le treba držati sedanje slovenščine, živih jezikov slovanskih, zlasti pa staroslovenščine, ki nam je mnogo bliže od Sanskrščine. V imenski sklanji pravi g. pisec (str. 26.), da samostavniki, samo v mn. navadni, ki se skančajo v nominativu na i, da so možkega spola. To pravilo je samo dé-loma resnično; kajti duri, gosli, jasli, svigli, prsi itd. ženskega so spola. Samostavnike sklanja po petih sklanjah, vzamši na pr. da gre peč — peči po četrti sklanji, a na pr. grád — gradú po peti. Ali meni se zdí praktičniše vzeti samo tri sklanje po skančanjih na a (ú), e in i v genit. jedn. za sedanjo slovenščino. Kajti razloček v sklanjanju med rak in tat, žival in kost déla skoraj povsod lé naglas, ter ménja sem ter tje kak i (časih tudi o) v e zlasti pred h in m (t. j. ako n. pr. tat ne dobiva pred sklonilo zloga ov). Pisati ó za staroslovenski Ѡ, to sem užé zgorej napo-

menil, da ne veljá; kajti naglaski imajo sáj v slovenskem jeziku (ki zna lé za zloge naglašene in nenaglašene) samo značiti, kateri je zlog dolg, t. j. naglašen, in ne smé mu se nakladati še kaka druga služba (zato tudi, mémo gredé bodi rečeno, ne veljá pisava sè sestro, kajti se = cum mit nima naglasaka, ampak je breznaglasnica ali procliticum). Tudi v grškem dobivajo naglaske lé samo naglašene slovke, ne pa tudi druge. Ní tedaj pisati acc. ribô in instr. ribô, kajti je i naglašen. Tudi menda ní prav pisati glede na staroslovenščino v dat. in instr. dvoj. „živalima“ in v instr. pl. živalimi, kajti ima v starosl. ѡма in ѡму, a ne uma in umu. — Nadalje, kolikor je meni znano, ako naglas skoči na zadnji zlog v gen. jedn., jednak je nom. (acc. in voc.) dvoj. genitivu jednine, tako da je na pr. gradú, bogá, volká, sinú itd. genit. jed. pa tudi nom. (etc.) dvoj. — V opombici 5) (str. 26) se velí, da se je v srbsko-hrvaškem gen. mn. pri samostavnih h ohranil. Hrvaški učenjaki so pa drugega mnénja, ter sploh velijo, da mu tukaj ní mésta, ampak da se je le vrnil iz pridevniške sestavljene ali zaimenske sklanje, izgovarja se pa lí, kolikor je meni znano, v Črni-gori. Pišejo ga le nekteri Hrvatje, kterim rabi latinica, Srbje pa, ki pišejo s cirilico, tí ta h sploh izpuščajo. (Dal. prih.)

Národne stvari.

Nekoliko sklepov

na predzgodovinsko omiko slovanskih narodov v občé, in slovenskega naroda posebej,

povzetih iz primerjanja njihovih jezikov. *)

Posnel po F. E. Vocel-novem sestavku „O vzdelanosti Slovanského národu v prvotnih sidlech jeho“ prof. J. Majciger.

Dôba, o kateri tukaj govoriti hočemo, leží daleč pred našim znanjem spisanih spomenikov in sporočil, sploh daleč pred znanjem zgodovine slovanskih narodov. Nahaja se sicer tú pa tam kaka nema priča teh časov, kak gmotni ali materijalni ostanek, izkopan iz starodavnih gomil, kak meden malik, kako orožje ali kaka posodica, pa to so vendar tako redke priče in tako malobesedni oznanjevalci svojega časa, da se iz njihove besede le v občé kaj povzeti in sklepati dá. Dozdeva se po tem takem, da v one meglene dôbe ne prodere okó, da bi mu bilo takratne razmere na tanko prezreti in pregledati mogoče. Pa vkljub tem neugodnim razmeram imamo sredstvo bolj zanesljivo in bolj zvest glasnik svoje dôbe kot stare letopisce in iz grobov na dan stopivše starine. Bolj zvest glasnik, pravim, zato, ker je vsakemu ljudstvu najbolj drag zaklad, najbolj zanesljivo zrcalo njegovega mišljenja in življenja. In to sredstvo, ta glasnik je jezik, kterege korenike in oblike dostikrat segajo daleč prek mej vseh družih zgodovinskih sporočil. V njem se izrazuje duh in izvirna posebnost narodova, je kakor Vocel pravi, nit Ariadnina, ki pelje v blodišču predzgodovinskem do prevažnih zasledkov, do kterih dokopati se drugače ni več mogoče.

Kakor vednosti dan današnji stojé, imamo po Miklošičevi razredbi desetorico več manj med seboj različnih in podobnih slovanskih jezikov, in ti so: staroslovenski, novoslovenski, bolgarski, srbskohrvaški, maloruski, ruski, česki, poljski, gornje- in doljesrbski. Schleicher jim še prideva beloruski in pa polabski,

*) Jako zanimivi sestavek smo zanašaje se na prijazno dovoljenje častitega gosp. profesorja vzeli iz letošnjega šolskega programa mariborske gimnazije, ker je vreden, da ga izvé ves čitaajoči slovenski svet.

ki so ga zdaj ponemčeni prebivalci pokrajin spodnje Labe govorili.

Da so vsi ti jeziki nekdanj čini ed en ed in slo vansk jezik, to je jasna stvar vsakemu, ki mu razvijanje posameznih jezikov ni na čisto neznan o, in tedaj tudi vsi te jezike govoreči in dan današnji bolj manj sebi odtujeni rodovi eden ed in slo vanski narod. Gotovo je pomembno in ni ne brez zanimivosti, da staremu Slo vencu pomenja beseda „jezik“ ne le go vor lingua, ampak tudi narod natio.

Slo vanski jeziki pripadajo z helenskim, latinskim, celtovskim, germanskim, perzijskim in indovskim oni ogromni jezikovi betvi, kateri so učeni ime indoe vropski *) nadéli. Sorodnost teh jezikov se pokazuje v jednakosti korenik, besed in obrazil ali slo vek besede izpeljujočih, posebno pa v podobnem načinu sklanjanja in spreganja. In ta sorodna znamenja v vstrojbi indoe vropskih jezikov so nam ravno toliki dokazi zato, da je indoevropsko ple me v davni minulosti med indovskim in hvalinskim morjem prebivajoče jednega in istega je zika se posluževalo. Že v neznanem praveku so, rekel bi, izrojile razne rodovine tega plemena iz prvotnih se lišč svojih in se podale v zahodne pokrajine in tako obljudile veči del Evrope založivše tam početke nar o dom, katerih jeziki so v daljnem napredovanji vekov vlastni obraz dobili, pa vendar v svoji vstrojbi ohranili spomenike nekdašnjega skupnega izvira. Bila je to dôba, pravi Vocel, samostojnega stvarjanja, in, rekel bi, vladovanja posameznih jezikov indoevropskih. Z razvitkom jezikovim koraka pa tudi razvitek omike. Če pa damo to načelo veljati, pridemo do sklepa, da preiskovanje jezika pelje do znanja napredka, ki so ga posamezni rodovi na cesti izobrazenosti storili, pa tudi do znanja onih predmetov, katerih znanje so ti narodi iz skupne pradomovine v poznejša svoja selišča prinesli.

Skupno iz azijske domovine prineseno znanje pred metov in pojmov se pokazuje v vseh indoevropskih jezikih, pred vsem v korenikah premnogih besed rodovinske razmere naznanjajočih postavim: otec **) (oče), mati, sin, hči, brat, sestra; dalje v nekterih besedah, dele človeškega telesa zaznamjajočih: oko, uho, nos, zob, brada itd.; v korenikah besed, ktere naj navadnejše prikazni v naravi imenujejo, kakor: luč, dan, noč, solnce, veter, sneg, morje itd.; tako tudi imena nekterih živali: tur, ovca, veper, gos, utva; ravno tako se nahaja beseda dom za hišo v vseh skoraj indoevropskih jezikih; in konečno v glagolih najbolj navadno dejanje človekovo izražajočih, postavimo: videti, jesti, piti, stati, sedeti, ležati in mnogo drugih. To in še drugo je tedaj blago, ktero so indoevropski narodi iz svoje prvotne domovine v svoja nova selišča seboj prinesli. To je bil tedaj prarod in njihov jezik prajezik, iz kterega so prej imenovani narodi in njihovi jeziki nastali. Dan današnji zavzema to ogromno steblo ljudstev in jezikov med narodi na zemlji prvo mesto in se deli v dve veliki panogi po nesorodnih narodih na Kavkazu pretrgani v evropsko in azijsko. Največi povdaljni premernik vsake teh panog je skoraj jednak, kajti iznaša blizo 670 zemljepisnih milj od armenskega mesta „Erzerun-a“

*) Nekterim ime „indogermanski“ bolj ugaja od imena „indoevropski“, al težko iz opravičenega vzroka. Kaj bi se pa tudi Germani rivali ko representanti visoko izobraženim Helenom, Rimljanom in drugim narodom? Tudi so se največi učenjaki nemški sami, kakor Bopp in Wilhelm žl. Humboldt tega poznamovanja v svojih spisih izogibali in prvi ga naravnost zametuje. Glej „Bopp, vergleichende Gramm. Vorrede zur II. Auflage, str. XXIV.“

**) V kraljedvorskem rokopisu v pesmi „Libušin soud“ se bere še prvotna oblika: „ot“, iz ktere se po obrazilu „ec“ še le „otec“ izpeljuje.

do ustija Gangesovega in skoraj ravno toliko od portugaljskega mesta Lisabona noter do mesta Viatke v severovzhodnem Ruskem, kjer že rodovi tatarskega pokolenja selijo. V teh indoevropskih jezikih se kažejo trdne meje, s katerimi so korenike različnih teh jezikov ograjene, prek katerih daljše razkrojjevanje jezikov ne sega. Potem smemo tedaj soditi, da so take besede samostojno vstvarjene bile pri posameznih narodih takrat, ko je pri njih znanje reči, na ktere se ovi nazivi vztegajo, občno postalo. Iz tega stališča na slo vanske jezike gledé pridemo do važnih zasledkov.

(Dalje prihodnjič.)

Ozir po domovini.

Na Kočino!

(Dalje.)

Cesta je peljala od Klanjca do Tupalič zmirom ob levem bregu Kokre; ali koj zunaj vasi se zavije čez most na desni. Ravnina se čedalje bolj krči in naposled stisne v ozko kokriško dolino, ktero bi skoro rajši kokriško sotesko imenoval. Po obeh straneh jo obdajajo visoke in strme goré; med njimi je večidel le toliko prostora, da si je rečica Kokra prekopala tesno strugo, a človeška roka tik nje napravila cesto. Ako hrepeniš po življenji, po veselem gibanji, nikar sèm ne hodi; tukaj je samotno in skoro vse mrtvo. Kamor pogledaš, ne vidiš drugega, ko strme goré, ktere spenjajo svoje sive vrhove pod oblake, preté memo gredočega pod težkim bremenom pokopati; le sèm ter tje zapaziš ktero kočico, včasi tudi kterega ogljarja, ki dela kopico, ali morebiti celó kateri voz, ki po cesti drdrá.

Ko sva se dobre pol ure po tej soteski vozila, prišla sva v Kokro k cerkvi. Tukaj drži most čez vodó, a pred njim stoji mitnica. Ker je bilo vže precej pozno, bila je zaprta. Za to skoči moj tovarš z voza in pokliče cestninarja. Pové mu, da potujeva na Kočino in ga vpraša, kje bi dobila dobrega vodnika. Tudi cestninar nama je nasvetoval Primoža.

Tukaj se zavije cesta z desnega obrežja Kokre na levo in vodi po dolgem in hudem klanci nad strmimi pečmi dalje po soteski. Z vrha sva se peljala spet precej dolgo navzdol, ter prišedši na dnu klanca v dolino in še enkrat čez most, privozimo ob pol desetih ponoči v Leskovec do Poljšnarjeve krčme ali „prve žage“, kakor tisto hišo navadno imenujejo.

Voznik zavozí pred vežo in izpreže konja. Velela sva mu, naj tukaj prenoči in naju tako dolgo čaka, da se s Kočine vrneva. Ali ne misli, da sva bila tudi mi dva za danes pri svojem cilju. Najprej pobe reva vsak svoje reči z voza in je znosiva v hišo. Dve ženski, gospodinja in dekla, ste še čuli in se ravno za nedeljo spletali. Povprašava ju, kje bi dobila kakošnega človeka, kateri naju bi spremil na goro k Suhadobniku. Možaki so sicer vže vsi spali, vendar sklicete voditelja domače žage, Ferdinanda po imenu. Ko je stopil v izbo, nosé v desnici svetiljko, držal se je kisko in je tako drobno gledal, da si na prvi pogled uganil, kaj mu je; gotovo se je izbudil iz sladkega spanja. Še le potem, ko sva mu ponudila kozarec vina, razvedrí mu se čelo in se počasi dobro predrami. Ura je kazala vže deset. Treba nama bode odriniti, ker imava še poldrugo uro hodá do Suhadobnika in si morava tam gori vsaj nekoliko odpočiti, da bodeva jutri laže hodila: pravi mi potni tovarš. Za to opomniva Ferdinanda, naj užgè svetiljko. Izročivši mu še svoja plašča, odideva z vodnikom iz krčme.

Šli smo še četr t ure daleč po okrajnej cesti dalje, potem smo jo pa zavili z dosedan je ceste na desno čez

sam prepričal, ni Ribničana, kateri ne bi hvalil njegovega bistrega in djanskega uma, in to po vsej pravici. Skoro občna hvala je tudi v meni vzbudila željo, videti sredi gmajne vrt, ki se smé imenovati nov svet. — 10. septembra je g. Arko mene in nekoliko drugih prijateljev povabil, naj bi šli gledat njegovega vrta. Dobre pol ure hodá od ribniškega trga skoro v srednji višini Male goré je ta vrt postavljen tako, da se vidi skoro iz vsake vasi. Zdelo se mu je, da prav ta lega vabi Ribničane, naj bi si šli ogledat, kaj premore resnična volja človeška. Rad sem verjel, kar so mi moji rojaki pripovedovali o tem vrtu, toda to, kar sem videl, presegló je vse pričakovanje. Tako čvrste rasti murbovih dreves jaz ne bi bil tukaj pričakoval. Tako debelih tepek pa še nisem nikdar videl, kakoršne visé na mladih drevescih. Očitno se toraj zahvaljujem gosp. Arkotu, da mi je dal priliko videti delo slovenskega uma in dlana. Bodi mu pa tudi hvala v imenu vseh Ribničanov, katerim v djanji kaže pot do boljšega blagostanja. (Kon. prih.)

Národne stvari.

Nekoliko sklepov

na predzgodovinsko omiko slovanskih narodov v občé, in slovenskega naroda posebej,

povzetih iz primerjanja njihovih jezikov.

Posnel po F. E. Vocel-novem sestavku „O vzdelanosti Slovanského národu v prvotnih sidlech jeho“ prof. J. Majciger.

(Dalje.)

Tu se nam zdi potrebno postaviti jedno vprašanje in mu odgovoriti, namreč vprašanje: kdaj so sedanji jeziki od slovanskega prajezika (prvotnega jezika) se odcepivši nastali?

Na to prašanje odgovarjajo učenjci možje, da se je to moralo zgoditi že v predzgodovinski dōbi, kajti najstarejši spisi ohranjeni v posamesnih slovanskih jezikih še dan današnji nosijo na občeslovanskem obrazu že pečat svoje današnje individualnosti ali posebnosti. Tako nam kaže najstarejši spomenik ruskega jezika „O polku Igorovem“ občeslovanski raz poleg jasne posebnosti ruskega jezika, in ta spis sega nazaj v dvanajsto stoletje. Ravno to veljá o bolgarskem jeziku, kateri ima skoraj neslovansko slovnico poleg večidel čistoslovenskega besedišča hranuje dozdej najstarejši spomenik slovanskega slovstva, prestavo namreč sv. pisma, ktera se sveti roki Cirilovi pripisuje. Srbščina, ki hranuje spisane spomenike iz devetega stoletja, kaže že tudi na teh ostankih svoj današnji značaj. Slovenščina ima v „brizinskih odlomkih“ neprecenljiv spomenik iz desetega stoletja, pa tudi ti kažejo posebnosti današnje slovenščine. Česki jezik se ponaša s svojim kraljedvorskim rokopisom, iz kterega nekatere pesmi pomikajo učenjci možje v deseto stoletje nazaj; ali že na teh starih pesmih stopa na dan ona posebnost, ki dan današnji znači česki med slovanskimi jeziki. Poljščina ima najmlajše pismene spomenike, in toraj se tudi ne bomo čudili, ako najdemo na njih že popolnoma poljski raz.

Iz navedenega je nam tedaj precej jasno, da so sedanji slovanski jeziki že zgodaj, prej ko ne že pred začetkom našega časóšetja, nastali in da smemo ono dōbo, ko so še vsi Slovani eden edin jezik govorili, imenovati predzgodovinsko.

V ti dōbi je slovansko ljudstvo, potem ko je v neznanem praveku opustivše prvotne azijske sedeže plemena indoevropskega se naselilo med baltškim in črnim morjem, tam v teku premnogih vekov, samo-

stalno, narodno življenje si osnovalo. Tukaj je bila tedaj občna slovanska domovina, iz ktere so se pozneje razna pokolenja proti jugu in zahodu jela pomikati in so se naselila v zatatranskih pokrajinah noter do Šumave in Sale, na severu noter do vtoka Labinega v severno morje, na jugu pa se razširila od tirolskih in bavarskih planin globoko doli v ilirski trivogel. Le poljski in ruski Slovani so sem do Visle ostali v prvotnih sedežih očetov svojih.

Kdaj so se prve betve od občnega slovanskega debla odcepile in se v zahodnje pokrajine podale in je naselile, o tem zgodovina malokaj pripovedovati vé. Al kdaj so zadnji rodovi slovanski v svoje današnje domovine prišli, to pa je precej na tanko dognano.

Poljaci in Rusi so, kakor je bilo že rečeno, v prvotni domovini ostali.

Prihod Čehov v bojeheemske dežele se stavi, kakor je znano, med leto 451.—495., kjer so tedaj rodovi slovanski razširjajoči se od Visle prek Odro proti krkonškim goram in prestopivši zahodnje Šlesko pogorje prišli na Česko in si tam trdne sedeže zavzeli.

O Lužičanih meni Šafařik, da so se nekoliko pozneje kakor Čehi v pokrajinah od reke Bobre noter do Sale in od vtoka Vartinega v Odro noter do severnih mej českih naselili.

Slovenci, od sočasnih, posebno nemških zgodovinarjev Vindi imenovani, so posedli dežele na pomorji adriatskem na Kranjskem, Koroškem, Štirskelem itd. med letom 592.—595. Ime „Vindi“ pomenja po najnovejših preiskavah ravno to, kar „Sloven“ in je le ime iz starejše, izumrle korenike izpeljano.*)

Na jugu so se širili Slovani od ustja Dunajevega čez spodnjo Mesijo, noter do Tracije in Macedonije okoli leta 634.—638., v kterih pokrajinah so se rodovi junaških Srbov, Hrvatov in dalmatinskih Slovanov naselili.

V teku 6. stoletja je bila naseljena Mesija od Slovanov bolgarskih, ki so se v 7. stoletju po Traciji, Tesaliji, Macedoniji itd. razširili.

Iz temeljitih Šafařikovih preiskav je tedaj jasno, da spada v 5., 6. in 7. stoletje zadnje preseljevanje raznih rodov slovanskih, to je Čehov, Lužičanov, Slovencev, Srbov, Hrvatov, dalmatinskih in bolgarskih Slovanov iz prvotne vseslovanske domovine med baltškim in črnim morjem v novo domovje na zahod in jug, kjer je vsak teh narodov položil si temelj samostojnemu zgodovinskemu in društvenemu življenju.

Ali so ti rodovi v dōbah drevnejšega sredoveka v kaki dotiki med seboj in občenu bili? Ako imamo pred očmi razmere zemljepisne, državne in društvene v onih dōbah, ne bomo se branili pritrditi temu, da za onih, da še za poznejših dōb ožega na zavest skupnega izvira opirajočega se zjedinjenja ni bilo med Slovani ruskimi in koroškimi, med Poljaci in Srbi, med Čehi in Slovani na ilirskem trivoglu. Ako damo pa to veljati, kako bi se tedaj misliti mogli, da so se takrat do 8., 9. ali 10. stoletja med raznimi narodi slovanskimi godili kaki dogovori ali posveti namerjajoči na vstanovljenje splošnega poimenovanja predmetov in pojmov takih, kateri so v poznejših onih dōbah v znanje posamesnih daleč od sebe oddaljenih rodov prišli. Vsaj vemo iz lastne skušnje, s kakimi težavami se je treba boriti pri podvzetju takem, še celó v našem veku, kjer

*) To je tudi jeden primer one važne postave v razvitku jezikovem, da stopajo besede izpeljane iz korenike znanejšé na mesto besed iz korenike več manj iz zavesti narodove ginočih. p. „ostrov“ „slap“ iz „sru“, „slp“ na njihovo mesto pa „otok“, „skok“ iz korenike med ljudstvom bolj znanih „tek“, „skok“ itd.

pismo, tisk, veda, zljajšano popotovanje tako podvzete neizrečeno polajšuje.

Ako vse te navedene vzroke in razmere prevdarimo, prepričamo se, „da so nazivi pojmov in predmetov v vseh slovanskih jezikih se jednako glaseči in se ujemajoči bili izrastli pri Slovanih, že predno so ti iz prvotne slovanske domovine oddelke sorodnikov izslali na zahod in proti jugu, da bi se kot nove vejice slovanske tam naselile.“

Ako tedaj zasledimo in najdemo vsem Slovanom občne nazive, ki se na družbinsko življenje, na rokodelstva, na umetnosti, na pravo, na vero ali naboženstvo vztegajo, lahko si vsaj nekoliko vmislimo obraz omike in življenja Slovanov iz dōbe skupnega njihovega življenja in gledé na Slovence pozvemo po tem takem, na kateri stopinji izobraženosti so takrat stali, ko so se po Koroškem, Kranjskem, Štírskem, Goriškem in se ve da tudi po Avstrijskem noter do Donave in tirolskih in bavarskih planin naselili. (Dal. prih.)

Ozir po domovini.

Na Kočino!

(Dalje.)

Ko sva bila sama, sezujeva čevlje in je deneva na peč, ker so bili mokri, ko žaba. Potem se pa ogledava po izbi, iskaje pripravnega prostora, kjer bi se dalo najbolje počivati. Izvoliva si široko klop ob steni za posteljo in porabiva plašča za zglavje. Tovarš mi še naroči, naj si dobro zapomnim, kar mi se bode sanjalo, da staviva drugi dan v loterijo. Potem ugasneva luč in se vleževa.

Zunaj je vladala nočna tihota. Vse stvari so vže sladko počivale; samo čukov turobno čuvikanje se je še razlegalo po bližnjem lesu in visokih pečinah. Ali v najinej izbi je bilo vse drugače. Tukaj je prej ko ne sedaj še le vse prav oživelo. Ko sva se bila namreč dobro vlegla, začutiva, da so naju nekošne sitne živalce izvohale in napadle. Grizle in ubadale so tako čvrsto, da sva se sama sebi smilila. Tovarš je sicer trdil, da so prav navadne skokice; ali meni se je vse dozdevalo, da niso, ker so preveč hude in požrešne. Prevrčala sva se po klopi sèm ter tjà in se prav hrabro branila; ali razdraženega sovražnika se le nikakor nisva mogla odkrižati. Ura je ravno eno udarila. Kar me spet nekaj ugrizne, da sem se po vsem životu stresel. Bes te plentaj, tebe pa moram vloviti, naj veljá, kar hoče! mislil sem si. Res sem nekaj zgrabil. Vesel povém tovaršu, da sem živalco vjel. Urno prižgeva leščerbo in jo pogledava. Prav planinska „species“! Kolikor sem pri luči spoznal, bila je živalca po hrbtu sivkasto rdeča, ploščnata in četrt palca dolga; ali je imela tudi peruti, ali ne, tega ne vém na tanko. Sicer pa spada, ako se ne motim, v vrsto polkrilcev ali „hemiptera“, kakor smo se v šoli učili. Prav žal mi je, da nisem vsaj enega eksemplara seboj prinesel, ker nisem imel pripravne posodice. Ako pa le ktereга naravoslovca mika, potrudi naj se tje gor; tam jih je toliko, da vse mrgolí. Kesala sva se, da nisva šla na senó spat; ali prepozno. Kaj nama je bilo početi? Spet sva se vlegla, tovarš na mizo zraven klopi, a jaz njemu nasproti na drugo mizo sredi izbe, mislé, da bode sedaj boljše; ali zmotil sem se. Tudi tukaj ni bilo mirú. Teško sem čakal jutra.

Naposled vendar hišina ura zadrdrá in zabije polštirih. Treba je bilo vstati. Zato prebudim tovarša, ker je bil nekoliko zadremal. Koj potem se odpró vežine duri. V izbo stopi gospodinja, a kmalu za njo pride tudi go-

spodar. Ker sva se bila še zvečer priporočila, da bi nama zjutraj pred odhodom mleka skuhali, zato gospodinja zakuri in pristavi nama lonec mleka, svojemu možu pa lonček kave. Premišljeval sem, kako neki se je krasnemu spolu toliko priljubljena kavica noter na planine prikradla? Še bolj me je pa zanimalo majhno ognjišče, kakoršnega doslej še nisem videl. Dva ali tri čevlje od vrat je v steni precej prostorna luknja, ktera je na dnu ravna. To luknjo rabijo za ognjišče in manje reči na njem kuhajo. Slišal sem, da imajo tukaj povsod taka ognjišča.

Ko sva se dobro napravila in svoje reči vredila, zavre mleko. Gospodinja je vlije v mogočno skledo in prinese dve leseni žlici. Spraviva se na zajutrek. Tudi gospodar nama se pridruži sè svojo kavo. Okrepčavši se spet nekoliko, vstanemo izza mize in se pripravimo na odhod. Vodnik prinese še puško in streliva, da bi ktero divjo kozo vstrelili, ako bi na njo naleteli. Potem naveže najina plašča in brešno na puško. Bili smo gotovi. Ura je kazala ravno pet, ko smo odrinili od Suhadobnika, želé si, da bi se tudi srečno vrnili. Ob odhodu radoveden poprašam vodnika, kedaj dospemo na vrh Kočine? Reče mi, da ob dveh popoldne.

Z dvorišča smo šli še dober streljaj daleč navkreber po kolovoznej poti, konec Suhadobnikovega travnika smo se pa zavili na levo, na ozko stezo, ktera vodi po strmem in pri dnu še precej zaraščenem rebro v goro. Pri vznožji je površje zemlje sploh še takošno, kakoršno je po nižih gorah. Ali čem više smo prišli, tem boljše nas je vsa priroda spominjala, da se približujemo večnemu snegu. Mehka trava se spremeni v trdo in ostro rugo, drevje je čedalje rejše in pritlikasto; le sèm ter tjà se še vzdiguje kateri mecesen. Cvetice, ktere sicer po nižavah rastejo, umikajo se planinskim. Dobila sva nalip ali pasjo smrt (aconitum), očino zelišče ali gorsko zvezdico (edelweiss), ravš (alpenrose), gorski pelin, kateri ima prav majhna peresca in se tudi po prijetnem duhu razločuje od navadnega, pa še več drugih gorskih cvetic.

Po nekterih ovinkih smo prišli do razdrte majhne kočice. Sèm noter zaganjajo drobnico, kadar je na teh planinah; sedaj se je pasla na Dolgih Njivah. Do kočice smo hodili večidel po stezici, ktera je pa sosebnost proti vrhu tako zaraščena, da jo prav težko slediš; ali tukaj se popolnoma izgubi. Zato smo od tod dalje kar po celini udarili, in sicer naravnost gor po Zajčijem Plazu proti Planji na levi rob Kočine. Tukaj je izginilo vse drevje, grmovje in tudi ruga, ter smo precej dolgo stopali po večem in manjem kamenji dalje po plazu. Vrh tega se začinja samo mahovje, ktero se pa ne razprostira povsod na okoli, marveč le sèm ter tjà med pečmi košček zemlje pokriva. Po tem mahovji smo prišli na Planjo, še precej prostorno peč na levem robu Kočine. Jaz in tovarš bi bila rada tukaj nekoliko časa ostala; ali vodnik nama nasvetuje, naj bi rajši malo više počivali. Ker od tod pa noter do vrha sega samo golo pečevje, lezli smo toraj po skalovji dalje ob robu in prispeli ob devetih zjutraj do Velikih Vrat.

Tukaj se ustavimo in, odloživši svoje reči, vsedemo na zložni rob. Zrak je bil tako miren, da smo slišali iz doline Kokriški véliki zvon, ki je vabil ljudi v cerkev. Solnce je stalo vže precej visoko, in, ker se je bila megla vzdignila, imeli smo prav lep razgled, sosebnost po Gorenskem in južnej strani Koroške. Dasi-ravno je bilo pa tukaj lepo, vendar nas je vrh Kočine še boljše mikal. Napotimo se dalje.

(Dalje prihodnjič.)

Národne stvari.

Nekoliko sklepov

na predzgodovinsko omiko slovanskih narodov v obče, in slovenskega naroda posebej,

povzetih iz primerjanja njihovih jezikov.

Posnel po F. E. Vocel-novem sestavku „O vzdelanosti Slovanskega naroda v prvotnih sidlech jeho“ prof. J. Majciger.

(Dalje.)

1. Družbinsko življenje in rokodelstva.

Ako gledamo najprej na občne vseslovanske nazive, ki se vztegajo na družbinsko življenje in na rokodelstva, najdemo, da so Slovani imeli stalne sedeže, tedaj prvo podlago omikanemu življenju; kajti na to kažejo vsem slovanskim jezikom občna imena: a) slov. ves ali vas, čes. ves, rus. ves, hrv. vesnica, staroslov. ves (v pomenu *χωρίον*, praedium vicus), poljsk. wieś, luž. wes; b) slov. dom, čes. dum, hrv. dom, rusk. dom, staroslov. dom, poljsk. dom, luž. dom. Da, celo deli hramovi so jednako poimenovani: slov. streha, čes. střecha, rusk. in staroslov. strěha, hrv. strěha, poljsk. strzecha, luž. tsjecha. Tudi: slemen, sleme, stena, krov, okno itd. so vsem slovanskim jezikom občna. Da so Slovani že v pradi „grade“ stavili, pričujete besedi, grad in graditi, vsem slovanskim jezikom občni. Tako: starosl. grad, slov. grad, hrv. grad, čes. hrad, poljsk. grod, rusk. gorod in glagol graditi, hraditi, gorodit, gradzić. Tudi beseda okop = Schanzen mit einem Walle, je vsem znana.

Ako so pa imeli Slovani v predzgodovinski dōbi hrame, morali so tudi poznati tvarino in orodje k stavljenu hramov ali domov potrebno. Tako nahajamo res besedo apno v vseh slovanskih jezikih: slov. apno ali vapno, čes. vapno, hrv. vapno, srbsk. japno, rus. vapno, staroslov. vapno, poljsk. wapno itd. K beljenju sten so rabili gašeno apno, kar pojasnuje staroslovenska beseda: vap = barva. (Miklošič Lex. palaeslov.)

Imenitna je znanost železa razširjena med narodom slovanskim že pred dōbo, v kateri so se posamezni rodovi ločili: slov. železo, čes. železo, poljsk. żelazo, hrv. želězo, staroslov. želězo, rusk. želězo, lit. geležis. Ker so Slovani v onem veku železo poznali, zato se pač ne bodemo čudili temu, da se v vseh slovanskih jezikih najdejo nazivi orodja iz te kovine narejenega, kakor: kosa v slovenskem, českem, poljskem, ruskem, srbskem, hrvaškem, staroslovenskem jeziku jednako. Dalje: slov. dleto, čes. dlato, srbsk. dlieto, hrv. dlěto, poljsk. dlóto, staroslov. dlato, rusko. doloto = scalprum; slov. kleščce, čes. klešte, poljsk. kleszsce, hrv. klěšće, rusk. klešči, bolg. klešti, starosl. klěšta, luž. klechčeje. In po ti poti bi lahko dokazal, da je tudi poimenovanje drugega orodja vsem slovanskim jezikom skupno in jednako, kakor: motika, sekira, nož, pila, srp, kopje, ratišče, strela, lopata, meč, ostroga. Za besedo „ancora“ Anker imajo Slovenci „maček“, drugi Slovani pa kotva, kotvica, ali v izvirnem pomenu se strinjajo vsi, kajti „kot“ pomenja jim to, kar nam, „maček“ = fellis Katze. Beseda „korab“ = ladija je skoraj vsem slovanskim jezikom znana: staroslov. korablj, rusk. korablj, hrv. korablja. Da so poznali Slovani že v dōbi svojega skupnega bivanja različne kovine, to pričajo vsem slovanskim narodom občna imena teh kovin in besedi: kov, kuti, kovati, kovař, kovač, kuzen itd. zlato, srebro, med, olovo (svinec).

Poljedelstvo, najgotovejše znamenje na stopinjo omike se popenšega naroda, je bilo Slovanom že v njihovi pradomovini lastno, kar potrjuje vsem Slovanom še današnje jednako poimenovano orodje najglavnejše tega opravila, namreč beseda „plug.“ Poleg te besede, kijo nekteri za priseljenko iz tujine imajo, se nahaja pri Slovanih še druga vrsta tega orodja poimenovanega „oralo“, radlo, kakor ga še dandanašnji koroški Slovenci imenujejo in se je celó v koroško nemščino zatrosila beseda „Arl.“ Oralo ali ralo je tedaj vseslovanska beseda tako kakor: lemež = culter aratri slov. „lemež“, čes. lemeš, poljsk. lemeš, poljsk. lemiesz, rusk. lemeš, starosl. lemeš, bolg. lemeš.

Iz velikega števila starodavnih o vseslovanskem izviru pričajočih nazivov drugega orodja naj se tu še nekteri navedó: igla, kotel, lopata, voz, kolo, stol, stolica, žlica itd.

Posebno znamenita je beseda „remeslo“, katero sreujemo skoraj v vseh slovanskih jezikih in pomenja toliko, kar „rokodelstvo“ ali „umetnost“ = τέχνη, ars; čes. řemeslo, rusk. remeslo, poljsk. rzemiosło, starosl. remeslo. Tudi imena mnogih remeslnikov ali rokodelcev so skoraj vsem slovanskim jezikom občna, kakor: slov. kovač, čes. kovař, rusk. kuznec, poljsk. kowal; slov. suknar, čes. soukenik, poljsk. sukiennik, rusk. sukonščik, luž. sukelnik; dalje slov. tkalec, srbskhrv. tkalac, čes. tkadlec, poljsk. tkacz, rusk. tkač, luž. tkalc, slov. zlatar, ravno tako srbskhrv., čes. zlatnik, poljsk. złotnik, luž. złotnik, rusk. zolotar in drugih več.

Snovi za obleko se je pri starih reklo: „rąb“ = pannus in ta beseda se je ohranila v več manj preinaceni obliki in pomenu pri raznih slovanskih narodih. Tako pri Slovencih: roba, robec, robača = indusium, na robe = abicht, srbskhrv. rub = linteam, rubača, rubje = Wäsche, rubeno = linea supellex, bolg. rubove, rubi, hrv. rub = linteam, rubje = Tischzeug, čes. roub, rub = vestis, poljsk. ręb = Saum, rąbek = Zeug, gornje in dolnjesrbsk. rub = pannus, lit. rumbas = Saum, rubas, vestis in let. rôbs = Kerbe. Glej „Libušin soud“: v. 2. „ženy rubi stroja.“ Ravno kakor občni pomen „snovi“ so znane tudi posamezne snovi oblekine. Tako nahajamo besedo „platno“ v vseh slovanskih jezikih: slov. „platno“, čes. platno, hrv. platno, poljsk. plótno, bolg. platno, rusk. polotno, luž. plat. Ravno tako je znana beseda „sukno“ vsem slovanskim jezikom: staroslov. sukno, slov. sukno, čes. sukno, poljsk. sukno, hrvašk. sukno. Tudi poimenovanja nekterih oblek so še iz starodavnih skupnoslovanskih časov, postavim: staroslov. plašt, slov. plašč, čes. plašt, poljsk. płaszcz, rusk. plašč, gornjesrbsk. plašč, z katero besedo je zravnati „plahta“, ki se v vseh slovanskih jezikih nahaja. Zanimiva je beseda „košulja“ = srajca, rubača, srakica, ki se glasi: staroslov. košulja, slov. košulja, bolg. košulj, srbsk. košulja, ravno tako hrvaški, čes. košile, poljsk. koszula. Tu sem gre še beseda „riza“ za obleko v obče, ki se še v več slovanskih jezikih nahaja v ravno tem pomenu in ti obliki.

Tudi „steklo“ je bilo Slovanom že v starodavni dōbi znano, kar spričuje ravno ta beseda v vseh slovanskih jezikih se nahajajoča. Staroslov. steklo, slov. steklo, srbskohrv. staklo ali caklo in cklo, čes. sklo, rusk. steklo, poljsk. szkło, bolg. steklo, lit. stiklas. (Dal. prih.)

pa marsikdo pozabi. In vendar, kako je potrebna ta zaloga, nam priča to, da kmetič, če tudi ima le malo posestvo, vendar le potrebuje denarja, ako hoče svoje polje obdelovati. Kdor hoče, da mu zemlja rodi in živeža daje, mora tudi njej živeža dajati, jo rediti — obdelovati; in ravno pridno obdelovanje zemlje je to, kar zemlji moč daje. Plitvo obdelovanje zemlje daje tudi le plitvo merico žita. Videl sem tudi v naših deželah, kako plitvo se orje, marsikterega sem hotel podučiti, naj orje globočeje; al namesti da bi bil ubogal, odgovoril mi je: „to zna drugod prav biti, kjer ste vi bili; tukaj pri nas pa ne; spodej je mrtva zemlja; ta ne rodi; pri nas ne smemo globoko orati.“ Na moje vprašanje dalje: ali to po skušnjah trdijo, ali so kdaj globočeje orali? — pa so omolknili, in iz tega sem videl, da le tisto godejo, kakor so jo godli njih nepodučeni stari očetje takrat, ko so prvokrat plug zasadili v zemljo.

Začnimo, dragi kmetje, tudi mi umno kmetovati, kakor nas učijo slavni možje, ki kmetijstvo olikavajo; zvesto in hvaležno posnemajmo, kar so drugod za dobro spoznali, saj nam bo potem mogoče, na enem oralu, dvakrat in trikrat več nažeti!

(Dalje prihodnjič.)

Asekuracija zoper škodo ognja v Gradcu.

V letošnjem velikem zboru 14. sušca je ta družba sklenila, da vprihodnje vsak zavarovanec po tarifi njemu odločeno plačilo v dveh obrokih (brištih) plačuje. „Tagespost“ in „Volkswirth“ grajata to novo naredbo, ker je daljnim zavarovancem sitno, dvakrat hoditi v mesto, in ker po novi vredbi so dvakrat v nevarnosti, da pozabijo plačilo. — Ali se asekuracija po takem zopet vrne v svojo prejšnjo navado, ne vemo.

Gospodarska skušnja.

* Ako plesnôba žuga kislo zelje pokvariti — naj se čez-nj počasi vlije maslic žganja, kolikorkrat se zelje iz kadí jemlje. Večidel je 4krat dosti, ako se tako stori.

Národne stvari.

Nekoliko sklepov

na predzgodovinsko omiko slovanskih narodov v obče, in slovenskega naroda posebej,

povzetih iz primerjanja njihovih jezikov.

Posnel po F. E. Vocel-novem sestavku „O vzdelenosti Slovanského národu v prvotnih sidlech jeho“ prof. J. Majciger.

(Dalje.)

2. Živinoreja in čbelarstvo.

Poznali in imeli so Slovani že v dôbi skupnega svojega življenja vse domače živali, kar potrjujejo vse-slovanska poimenovanja: junec, vol, buvol, ovca, koza, kozel, konj, kobilica, gos, utva, golob, krava, svinja, tele itd.; besede: volna (vlna, vuna, welna), mleko, maslo, so vsem Slovanom občne. Da so se poleg živinoreje tudi že z čbelarstvom pečali, pričajo besede se na to nanašajoče: staroslov. bčela, slov. bučela iz korenike buk = bučati; česk. včela, srb. pčela, rusk. pčela, polsk. pszczoła itd. Tudi beseda „med“ je vsem Slovanom občna: staroslov. med, slov. med, česk. med, srbskohrv. mēd, poljsk. miód, luž. mjed; ravno tako „vosk“, staroslov. vosk, srbskohrv. vosak, rusk. vosk, poljsk. wosk, luž. wósk.

Dalje úl, ulnjak, bučelnjak, česk. včelník, srbskohrv. pčelinjak itd.

Brez dvombe so Slovani poleg voska tudi loj za razsvetljava potrebovali, kajti beseda loj se nahaja v vseh slovanskih jezikih. Tudi beseda „sveča“, česk. svička, rusk. svěča, srbskohrv. svěča, poljsk. swięca, in svečnik, česk. svícen, rusk. svěčnik, poljsk. swiecznik, luž. swječnik, srbskohrv. svěčnjak je občeslovanska.

3. Vinoreja in sadjereja.

Beseda „vino“ sicer lastnina vseh indoevropskih ljudstev, toraj prinesena iz indoevropske pradomovine, je vsem Slovanom še dan današnji občna. Staroslov. vino, slov. vino, rusk. vino, poljsk. wino, česk. vino, srbskohrv. vino, luž. wino. Imeli so pa že tudi v svoji slovanski pradomovini: „vinograde“, čemur so priče besede: staroslov. vinograd, slov. vinograd, česk. vinohrad, srbskohrv. vinograd, poljsk. winograd, winnica, rusk. vinogradnik. Beseda „ovoce“ = sadje = Obst je več slovanskim jezikom lastna. Tako česk. ovoce, rusk. obošč, poljsk. owoc, srbskohrv. voče, staroslov. ovošt in ovoštije, bolg. ovošte; slovenščina današnja je to izgubila. Izmed sadovnih dreves so imeli Slovani: jablan, kajti glasi se v vseh jezikih skoraj jednako: slov. jablan, česk. jablan, rusk. jablanja, jablako, poljsk. jablan', jablko, srbskohrv. jablan, jabuka; dalje: „gruško“: starosl. gruša, slov. gruška in hruška, česk. hruše, poljsk. gruszka, rusk. gruša, srbskohrv. hruška, kruška, luž. krušna; tudi „višnjo“ so poznali. V staroslovenščini se sicer le nahaja prilog „višnjav“ = colorem cerasi aproniani habens. Slov. višnja, česk. višne, rusk. višnja, poljsk. wišnia, luž. wišen. Poznali so „črešnjo“, kajti znano je ime vsem, dalje slivo. Slov. sliva, srbskohrv. sliva, česk. sliva, česk. sliva, poljsk. śliva, rusk. sliva, luž. slówka; ravno tako: oreh, staroslov. orah, slov. oreh, rusk. orěh, poljsk. orzech, česk. ořech, srbskohrv. orah itd.

4. Žita.

Slovani so od starodavnih časov poljane žita polne ljubili. Nahajamo toraj že v vseslovanski dôbi skupno poimenovanje različnih žit. Pred drugimi beseda „žito.“ Slov. žito, staroslov. žito, česk. žito, poljsk. żyto, rusk. žito, srbskohrv. žito, luž. žito. Pomenja pa ta beseda deloma „rž“ = Roggen, deloma Getreide sploh. Izpeljana je iz korenike živ, kakor latinski victus iz viv. Druga je pšenica = triticum. Staroslov. pšenica, slov. pšenica, česk. pšenice, poljsk. pszenica, rusk. pšenica, luž. pšenica; staroslov. jenčmy ali jenčmen, slov. ječmen, srbskohrv. ječam, pa tudi jačmen, rusk. jačmen, poljsk. jeczmiem, luž. ječmen; staroslov. oves, slov. oves, bolg. oves, lit. aviža, let. ausas, česk. oves, poljsk. owies, rusk. oves, srbskohrv. ovas; staroslov. grah; slov. grah, česk. brach, rusk. goroh, poljsk. groch, luž. hróch, srbskohrv. grah. Beseda „mak“ se nahaja v vseh jezikih slovanskih.

5. Veda in umetnost.

Da so Slovani že v starodavni paganski dôbi se lastnega pisma posluževali, je reč sama na sebi umevna, ako je ne bi bili dokazali moži učeni kakor Rakoviecki (v Pravde ruskě), Šafařík (Geschichte der slavischen Sprache), Hattala (Zvukoslovi) in drugi. Tudi srečamo besedo „pisati“ v vseh slovanskih jezikih. Tako starosl. pisati, slov. pisati, česk. psati, rusk. pisat', srbskohrv. pisati, poljsk. pisać, luž. pisać. Ravno

tako srejšemo besedo „pismo“ v vseh slovanskih jezikih. Staroslov. pismo, slov. pismo, česk. písmo, srbskohrv. pismo, rusk. pismo, poljsk. pismo. Tudi beseda „knjiga“ sega nazaj v starodavnost Slovanov v izvornem pomenu za „črka“ litera. Starosl. knjiga, litera, scriptura, pozneje še le v pomenu „bukve“, rusk. knjiga, srbskohrv. knjiga, česk. kniha, poljsk. księga. Pa ne le to, kar potrebam v življenji zadoštuje, so Slovani v praveku že znali, ampak tudi to, kar življenje lepša in ugodnejše dela, jim ni bilo neznanu namreč lepe umetnosti. Umeli so Slovani že v pradobi „obrazovati“ ali malati, kajti to besedo nahajamo v rokopisu Supraselskem iz XI. stoletja v tem pomenu. Besedo obraz nahajamo v vseh slovanskih jezikih v pomenu „Bild“. Poleg očesa jim je bilo tudi uho, katero so razveseljevati umeli. Kajti besede: godba, godenje, godci, gosli nahajamo v vseh slovanskih jezikih. Staroslov. gasti = cithara, cantare; slov. gosti, česk. hůsti, rusk. gusli, poljsk. guslić, guslarz, srbskohrv. gusle. Slov. troba ali trobenta, česk. trouba, rusk. truba, srbskohrv. truba, poljsk. trąba, luř. truba. Slov. boben, česk. buben, srbskohrv. bubanj, poljsk. bęben, luř. bubon.

(Konec prihodnjič.)

Dr. Kandler in pa istarski Slovenci.

Iz Istre.

Istra ima zdaj nov časnik pod naslovom „la provincia“. List je namenjen mestjanstvu, gospodarstvu in oskrbništvu. Izhaja dvakrat na mesec, in do zdaj imamo dva broja. V drugem broji se nahaja sestavek: „Istra i Kras gledé na Kranjsko.“ Spisal ga je učeni zgodovinar dr. Kandler na prošnjo deželnega istarskega odbora.

Istarski Lahi in njih zastopniki v poreškem zboru so se grozno prestrašili glasov iz Slovenske, ki so povdarjali ustrojiti nove deželne skupine (grupe), in ki so stavili Istro v grupo slovensko s središčem v Ljubljani, kakor je vse uže nekđaj bilo. Poreškemu zboru in sploh Lahom bili so ti glasovi hud trn v peti, in gosp. Kandler je bil naprošen, naj jim ga iz pete potegne s s zgodovino v rokah.

Nastane vprašanje: je li g. dr. Kandler temeljito pisal in tako slovenske glasove za večne čase zadušil?

Na to vprašanje nekoliko opomb, iz katerih bote Slovenci spoznali, čegavo je pravo, čegavo pa krivo.

Omenjeni laški pisatelj pravi: „da se na Kranjskem sliši zahtevanje, da se ima Kras, Istra in Liburnija stopiti ali sliti v eno skupino.“

Kar smo do zdaj v slovenskih časnikih o tem brali, je 1) da Slovenci tega niso zahtevali, nego svetovali, in 2) da Slovenci niso svetovali slitja (fusioni), nego združenje, kar ima vse drugačen pomen. Znamo tudi, da Slovenci so to svetovali na korist državi in narodu, ker obema se opéra na bregovih jadranskega morja nevaren, ptuj živelj, kterega bi bilo kaj potrebno vendar enkrat spraviti v prave vojnice. Mar ne?

Dalje govori pisatelj, „da Slovenci zahtevaje imenovano slitje nimajo pravega zapopadka o zgodovinskem pravu, nego da ga mešajo s s zgodovino prava.“

Gosp. pisatelju je ta mešanica gotovo znana; mi se za nje ne brigamo, ker Slovenci želeči združenja niso govorili o nikakem pravu, nego so rekli: kar je uže enkrat bilo, to bi tudi zdaj biti móglo, posebno ko to zahteva korist države in naroda.

Pisatelj pa tudi še to pravi: „država tacega slitja ne potrebuje, in Slovenci menda to državno potrebo izvajajo iz tega, ker se v Istri tudi slovenski govori“,

in k temu pristavlja mislé, da Bog vé, kaj učenega nosi na svet: „al v Istri govori kmetje tudi srbski, hrvatski, dalmatinski in rumunski; v mestih, trgih se pa govori le italijanski, jezik „nobile“ in uradni je le talijanski.“ „Zato — nadaljuje pisatelj — bilo bi treba pomnenji Slovencev Istro prenesti v Rim, v Moskvo, v Zagreb, v Zadar in v Bukurešt.“ — Tej modrosti ni treba komentara. Dr. Kandler in vsi Lahi naj pa le vedó, da tudi nam je slovanski jezik „nobile“ in da ga govorite dve tretjini istarskih prebivalcev. Smešno je pisateljevo jezikoslovje, ker on najbrže misli, da kdor zná slovenski, hrvatski, srbski, dalmatinski, da zná štiri jezike!!! in ne vé, da je to „en“ jezik in da za stran jezika bilo bi treba pridružiti Liburnijo in kvarnarske otoke Hrvatskem, kakor je bilo od pamtiveka, a slovensko Istro Kranjskem, kakor je tude uže bilo. Ne vem pa, kako je pisatelj Moskvo pri nas zavohal; morda misli, da v Ljubljani so sami kozaki, kterih se istarski Lahi strašno bojé! Najbrže so Lahi bliže „Garibaldovemu Rimu“, kakor Slovenci Moskvi.

Pisatelj se naslanja na dalje na tretje pravo, to je, na pravo naravsko, in piše „Visoke gore delé Istro od Kranjske; različen je obojih tlak, različno podnebje, različne vse gospodarske potrebe; te zemlji se tedaj ne morete združiti.“ — To je res; al pogledjmo na mogočne države in državne zборе. V teh zborih sedé poslanci mnogih dežel, med kterimi so še mnogo više gore, mnogo različnejše podnebje in vse drugačne gospodarske potrebe in vendar v miru zborujejo in vsak pospešuje korist svoje zemlje.

Pisatelj na zadnje pravi: „ako bi to željo tudi izrekel deželni zbor kranjski, vendar take želje ni nikoli pokazal deželni zbor istarski, in dvomiti je, da jo kdaj pokaže.“ — To radi verujemo, da istarski zbor, v kterem laška stranka zvonec nosi in v kterem so Slovani — dve tretjini prebivalcev — jako mršavo zastopani, nikoli ne bo izrekel želje, pridružiti se Slovanom, zato, ker se nas po nepotrebnem boji; al mi istarski Slovani moramo vedno želeti in gledati pridružiti se svojim bratom, ker le v tem je naše življenje; istarski zbor naj pa sklepa, kar mu drago. Mi Slovani v Istri nimamo svojega domačega ognjišča, na kterem bi se zmrzljani greli; al tudi Lahi v Istri nimajo ognjišča, nego se grejejo na občinskem ognjišču vesoljne italijanske domovine. Kdo nam bo tedaj zameril, ako tudi mi iščemo ognjišča, toda v Avstriji med svojimi brati? Komu je dozđaj vlada na Primorskem pomagala, to je znano; komu bi pa morala za naprej pomagati, ali tistim, ki iščejo središča preko mej avstrijskih, ali pa nam, ki ga iščemo doma, med svojimi z dušo in telom vdanimi Avstrijanci?!

Sicer smo prav hvaležni g. dr. Kandlerju za njegove spise; radi jih bomo tudi za naprej prebirali. Samo to želimo, da o Slovencih resnično in pravično piše!

— v —

Ozir po domovini.

Na Kočino!

(Konec.)

Gor gredé smo hodili ves čas po levem robu, ker je tudi najboljše, dasiravno je na nekterih krajih nevarno; ali doli gredé te poti nikoli ne priporočam, ker je tako strma, da bi moral skoro noter do Planje večidel ritinsko lesti. Zato nama je tudi vodnik desni rob nasvetoval, ker je res bolji, dasiravno ima tudi svoje posebnosti. Prišedši na gornji konec slemena do majhnega pa ostrega rtiča, spustimo se nekoliko na-

rati se na tujo državo, temu je krivo to, da ljudstvo ni zadovoljno z domačimi notranjimi razmerami. Kar se tiče učenja ruskega jezika, to pa škof mora tako malo braniti, kakor učenje laškega ali francozkega jezika. Kar poslednjič besedici ministerskega opomina „pripoveduje se“ tiče, mora konzistorij spoznati, da se mu žalostno znamenje zdi to, da minister duhovščino neloyalnosti (nepostavnosti) obdolžuje kar na sumničenje nekterih dunajskih časnikov, ki so že silo grešili v tem oziru.“ „Politika“ dalje naznanja, da se olo muškemu nadškofu ni vredno zdelo, odgovoriti temu ministerskemu opominu. — Slava tako možatim višim duhovnim pastirjem! — Znan nam je pa, žalibog, tudi škof (hvala Bogu, da do sedaj le eden), ki se od teh škofov loči, kakor noč od dneva. In ta je zagrebški kardinal Jurij Havlik; razglasil je namreč pastirski list, v katerem duhovščini do neba povzdiguje srečo, ki ima Hrvatom prikliti iz dvalizma, kterege so sprejeli zastopniki ogerskega naroda (je li magjarski narod edini zastopnik narodov ogerske krone?!), kterege so sprejeli zastopniki nemško-slovanskih ljudstev, (koliko?) itd. Že iz te mešanice častiti bralci lahko spoznajo, da je cerkveni zagrebški časnik „Katolički list“ po pravici o tem pastirskem listu vskliknil: „Bog nas varuj take zmešnjave!“ — Po takem res ni čudo, da je toliko duhovnov učiteljev v zagrebški škofiji odstavljenih.

Nekoliko sklepov

na predzgodovinsko omiko slovanskih narodov v obče, in slovenskega naroda posebej,

povzetih iz primerjanja njihovih jezikov.

Posnel po F. E. Vocel-novem sestavku „O vzdelanosti Slovanského národu v prvotnih sidlech jeho“ prof. J. Majciger.

(Konec.)

6. Verske zadeve.

Tudi besede, ktere se vztegajo na vero in verske obrede, segajo še nazaj v skupno slovansko domovino. Tako je pred drugimi beseda „bog“ vsem slovanskim jezikom občna. Slov. bog, staroslov. bog, česk. buh, srbskohrv. bog, poljsko-rusk. bog, luž. bog. Izpeljana je beseda iz sansk. „bhagas“, kar pomenja: častitljiv, venerabilis. Nahajamo v vseh današnjih slovanskih jezikih besedo: „obět“, ki pomenja stvar bogu obljubljeno tedaj to, kar latinski votum, slov. obljuba = Gelübde. Tako se glasi: staroslov. obět in oběštati, slov. obečati, rusk. oběščat', srbskohrv. obečati, poljsk. obiecywać, obiecać. Beseda obět je tedaj našim prednikom toliko kar „daritev“, darilo = Opfer. Žgano obet so Slovani imenovali „žrtva“ od „žreti“ iz korenike gr. in drž. pomenjajoče: celebrare, častiti. Slov. žrtva, staroslov. žrtva, rusk. žertva, poljsk. zartwa. Beseda raj = paradisus je vsem Slovanom občna. Slov. raj, staroslov. raj, česk. ráj, rusk. raj, poljsk. raj, srbskohrv. raj, luž. raj. Splošnost te besede priča o veri slovanskih narodov na bodoče življenje po smrti že v predkristijanskih dôbah. Tudi beseda nebo je vsem Slovanom občna: slov. nebo, staroslov. nebo, česk. nebo, rusk. nebo itd. Ravno tako „mogila“ tumulus = Grabhügel: slov. mogila ali gomila, starosl. mogyla ali gomila, bolg. mogil, srbskohrv. gomila, poljsk. mogila, rusk. mogila, rusk. mogila. Izpeljana je iz korenike: mog = rasti, crescere. (Mikl.) Beseda „hram“ za tempelj je skoraj vsem Slovanom občna: slov. hram, posebno v zvezi božji hram, srbskohrv. hram, česk. chram, rusk. hram. Vsem Slovanom znana je beseda: molitva; slov. molitva,

česk. modlitba, staroslov. molitva, rusk. molitba, poljsk. modlitwa, srbskohrv. molba. Korenika je mr = terere, odkod mil = contritus, kakor se v odlomkih brizinskih bere: mil se tvorja. Se ve da je glagol „moliti“ tudi občeslovansk.

7. Državne razmere.

Na izvirno vredbo slovanske državne združbe pokazujejo besede: slov. pleme, staroslov. pleme, česk. plémě, rusk. plemja, srbskohrv. pleme; slov. rod, rusk. rod, srbskohrv. rod, česk. rod; slov. občina, srbskohrv. občina, rusk. občinnost, česk. obec; v vseh slovanskih jezikih se dalje nahaja prevažna beseda: župa, iz nje: župan, župnik, županija. Ravno tako so besede v vseh slovanskih jezikih nahajajoče se: knez, kmet, vojvoda, vladika, starejšina itd. priče za družbinske rede in pravne običaje pri Slovanih v starodavni dôbi.

Da so naši praočeti že v pradobi vse svoje stvari in razmere lepo po postavah obravnovali in vrejali, kaže beseda zakon vsem slovanskim jezikom v pomenu postava znana. Tako se glasi slov. zakon, česk. zakon, srbskohrv. zakon, rusk. zakon; slov. pravo, staroslov. pravo, pravda, česk. pravo (pravda = lex divina Mat. verb.), rusk. pravo, srbskohrv. pravo, poljsk. prawo, luž. pravo, pravda, dalje slov. sod, starosl. sąd, česk. soud, rusk. sud, srbskohrv. sud, poljsk. sąd, luž. sud. Sem spadajo tudi besede: rota = jusjurandum, svod, lice (corpus delicti).

Sploh se sme trditi, da je pravo posameznih narodov slovanskih položeno na splošno pravo slovanskega plemena. To je zadosti dokazal H. Jireček v svoji knjigi „Slov. pravo v Čechách, 141 nn.“

8. Trgovina.

Da je že v pradavnih časih trgovina med Slovani bila znana in cvetela, svedočijo besede se na ta posel vztegajoče in se pri vseh Slovanih še nahajajoče. Tako imamo slov. mera, česk. míra, rusk. měra, srbskohrv. měra, poljsk. miara, luž. mjera; slov. trg, česk. trh, srbskohrv. targ ali trg; dalje slov. loket ali lakot, česk. loket, rusk. lokot, srbskohrv. lakot, poljsk. lokieć, luž. lúché; slov. penez, staroslov. penez, česk. peníz, poljsk. pieniążd, srbskohrv. penez, luž. penez.

9. Osebna imena.

Grki so bili med starimi narodi visoko izobražen narod. To svojo izobraženost so med drugim mnogim tudi izraževali v tvorbi lastnih osebnih imen. Težko najdeš lepših, bolj poetičnih, umnejše stvarjenih lastnih imen od grških. Pa tudi stari Slovani so imeli tako lepo izmišljenih izraženih lastnih imen. Najdemo pri njih: Boljeslave in Bogomire, Vladislave in Vladimire, Jaroslave in Jaromire, Svetopolke in Večeslave, Dobroslave, Črtomire, Radovane, Soběslave, Gostimile, Budimire in še nešteto drugih, ki nahajajo v grških imenih sebi podobno vstvarjena imena. Ako bereš slovanski Dobroslav, gotovo mu primeriš grški Ἀγαθολῆς, slovanskemu Svetoslav, grški Ἱεροκλῆς, Boljeslav, Večeslav, grški Πολυκλῆς, Premislu grški Ἐπιφρων ali Προμθεύς. In taka lastna imena se nahajajo pri vseh slovanskih narodih po vseh časih in krajih; njihov začetek, njihova tvorba sega tedaj še nazaj v občno pradomovino. Ako bi pa kdo vgovoril, da so naši predniki le Grke posnemaje si jih vstvarili, pač mu smemo odgovoriti, da mora oni, ki more lepoto take imenske stvorbe razumeti in v svojem jeziku posneti, gotovo le človek visoke izobraženosti biti.

Te kratke črtice naj nam podajo glavne in najbolj značilne poteze na sliki izobraženosti naših slovanskih pradedov za onih dôb, ko še niso bili razcepjeni v rode in rodiče, katero moramo stavljati pred začetek zgodovine posamesnih slovanskih narodov in katero tedaj smemo predzgodovinsko dobo in omiko v nji predzgodovinsko imenovati.

Sporočilo

o VIII. odborovi seji slovenske Matice

3. oktobra 1867.

Osmo sejo, v kateri so bili vpričo izmed ljubljanskih odbornikov gospodje: L. Jeran, A. Lésar, J. Marn, dr. J. Pogačar, A. Praprotnik, J. Šolar, J. Vavrú, J. Vilhar in dr. J. Zupanec, in izmed vnanjih g. dr. J. Ulaga, je po prijaznem pozdravu pričel drugi predsednikov namestnik, prečastiti g. A. Kos, ter nasvetuje, da se zapisnika 7. odborove seje in 3. občnega zbora obče znana po „Novicah“, potrdita in podpišeta.

Na to bere gosp. tajnik A. Lésar poročilo o računu, ki je bil podan 3. občnemu zboru, ki se tako-le glasi:

„Rešenje računa, ktereга je gosp. dr. Jernej Zupanec, c. kr. biležnik kot blagajnik „slovenske Matice“ v novčnem gospodarstvu za 3. leto, to je, od 1. julija 1866. leta do 1. julija 1867. leta položil. Ta račun s prilogami je izvoljeni (podpisani) odsek natančno pregledal in presodil, ter ga brez vseh pomanjkljivosti kot popolnoma v redu potrdil.

Izkazani imetek tega računa, to je ostala	
gotovina	1.745 gold. 53 ⁵ / ₁₀ kr.
obligacije	25.790 „ — „
in vrednost sobne oprave	230 „ — „
skupaj	27.765 gold. 53 ⁵ / ₁₀ kr.

je kot premoženje slovenske Matice v prihodnji račun vzeti.

Čez ta račun se gospodu dr. Zupanec-u dá to računsko odpravilo.“

Po tem poročila o važnejših stvaréh in o volitvi novih odbornikov:

O sedmi odborovi seji bila je Matičini naši knjigi, to je, tisti, v katero se udje vpisujejo po redu, v katerem pristopijo, zadnja številka 1251, a danes beremo številko 1278, iz česar je razvideti, da nam je prirastlo 27 udov, med kterimi sta dva ustanovnika.

Po naročilu slavnega predsedništva poslale so se vse v odborovem imenu knjige, ktere je Matica dozdej izdala, po enem iztisu blagorodnemu gosp. c. k. deželnemu predsedniku S. Conradu pl. Eibesfeldskemu. Svest sem si, da slavni odbor danes odobri to ravnanje. — (Odbor pritrdi.) Gosp. c. kr. predsednik se odboru za ta dar zahvaljuje v pismu, ki se od besede do besede glasi tako-le: „Slavni odbor! Z veseljem sem sprejel knjige, ktere je slavni odbor dne 19. tek. mes. mi izročil. Naj sprejme slavni odbor za dokaz prijaznega obzira izraz posebne moje zahvale in naj bode tudi prepričan, da prizadevanje Matice, izdanjem izvrstnih knjig potrebam občnim koristi, se bo tudi od moje strani vsikdar ko zaslužno na znanje vzelo.“

Jugoslavenska akademija v Zagrebu poslala je Matiči 20 eksemplarov „Napotka za opisivanje pravnih običaja“, da ih razšalje svojim članovom, eda bi se više njih našlo, koji bi odgovorili na pitanje stavljena v tom napotku.“ Šest iztisov se je že razposlalo, naj slavni odbor danes določi, komu naj se razdeli še ostalih štirinajst. — Razdelé se med pričujoče odbornike.

Gosp. Aleks. Hudec je Matiči izročil mnogo knjig; g. Prem. Otokar Šenk, tukajšnji lekar, jej podaril 10

zvezkov „kronologične zgodovine česke.“ Naj ima sl. odbor danes izreče svoje prisrčno zahvalo. — Odbor se srčno zahvali obema gosp. darivcema.

Gg. presojevalci „Žepičeve latinske čitanke“ in „P. Ladislavove latinske slovnice“ niso še izročili svoje sodbe. To mi daje priliko spregovoriti tudi o odseku, kateri je bil v 7. seji 4. julija t. l. izvoljen, da a) sestavi imenik knjig, ktere Matica želi izdati, b) nakaže pot, po kterem si ona najhitrejšje priskrbi primernih rokopisov. Ta odbor se ni še lotil svojega posla, ker še niste spolnjeni pogoji, kateri morate prej rešeni biti, in ti ste: da si Matica pridobi a) poezije V. Vodnikove in b) J. Vesela Koseskega. — Ozir prve te pogoje morem sl. odboru naznaniti, da kmalu svojo moč dobí sodnjiski razsodek, da ima Matica pravico do Wagnerjeve zastave, med katero je tudi Vodnikovih poezij rokopis. Ozir druge pogoje pa omenjam, da J. Koseski ni sicer Matiči odgovoril na njeno pismo od 10. julija t. l., vendar pa je svoje dovoljenje skoro že dal gosp. dr. J. Bleiweisu. — Po vsem tem zdí se mi treba, da sl. odbor že danes slovenske pisatelje pozove na spisovanje ali samostojnih slovstvenih del, ali podučnih krajsih ali daljših sestavkov za prihodnji Matičini letopis. — Naj pri tem predlogu storim še drugi nasvet, ki sicer sega v opravilo blagajnikovo. V računu za preteklo leto smo brali, da je mnogo doneskov zaostalo za 1866. in 1867. leto, da še za 1865. leto. Mene dosesdanja skušnja učí, da so temu zaostajanju zlasti trije vzroki: pozabljivost, neprilika pošiljanja in napačna misel o matičinem letu za plačevanje doneskov. Vsem trem vzrokom naj slavni odbor v okom pride: s prošnjo do gg. poverjenikov, naj bi vsi rabili vpisovalne polje, ktere jim odbor pošilja začetek vsakega leta; — z oznanimom, da posamnim udom najbolj kaže doneske pošiljati po tako imenovanih poštnih nakaznicah (Post-Anweisung), ki si jih lahko ogledajo in dobé pri vsaki pošti — in z razjasnilom, da se plačevanje Matičinih doneskov, ki se po Matičinih pravilih 5. §. odrajujejo vsaj prvo polovico leta, ravná po solnčnem letu, to je od januarja do januarja.

Kakor zapisnik o 3. občnem zboru kaže, dovršilo se je številjenje glasov o novoizvoljenih odbornikih že v zboru samem. Ker pa so se dogodile nektere premembe, zato je pod št. 3. dnevnega reda postavljeno: „poročilo o volitvi novih odbornikov.“ Izmed ljubljanskih novoizvoljenih odbornikov odpovedal se je odborništvu g. dr. J. Poklukar; izmed vnanjih pa je umrl odbornik g. P. Hicinger. Zarad tega sta bila v odbor poklicana uda, ki sta za onima dobila največ glasov, namreč g. Luka Jeran namesti g. dr. Poklukarja, in g. Drag. Šavperl namesto g. P. Hicingerja, ki je bil izvoljen 1866. leta.

Naposled imam še omeniti treh želj, ki so bile slavnemu odboru na prevdarjanje izrečene pri 3. občnem zboru, in sicer:

a) „naj Matica ne kupuje zmiraj istih obligacij, ampak naj si pridobi kaj zastavnih pisem narodne banke na Dunaji, ker so ta pisma zanesljiva, najbolj gotova, in ker je boljše za Matico, da ima svoje premoženje v raznovrstnih pismih;

b) naj Matica kterikrat za 200 do 300 gold. srečo poskusi pri kakih loterijskih dolžnih pismih; in

c) naj se v prihodnje kupujejo ne le zastavna pisma narodne banke, ampak naj se nektere dosesdanjih obligacij va-nje spremenijo.“

Gosp. blagajnik je prošén, naj sl. odboru oziraje se na omenjene tri želje storí svoje nasvete.“

V sporočilu nasvetuje koj gosp. tajnik Lésar, naj se odbor obrne do slovenskih pisateljev, ter jih povabi, da mu pošljejo za prihodnji Matičin letopis pri-